

Verzet bij leerlingen met autisme: “*waarom doet hij niet gewoon wat ik vraag?*”

Wilfried Peeters
(wilfried.peeters@ap.be)

Visie: hoe kijken naar verzet en weigeringen?

“Nee, ik wil niet!”

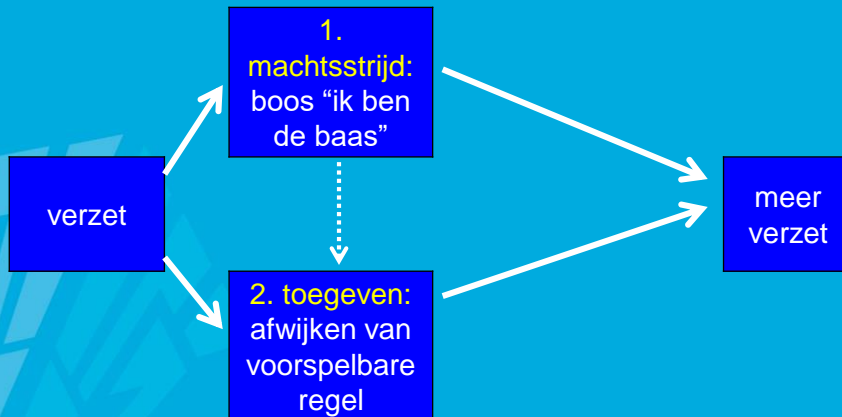
weigeren als probleem

- visie: “hij aanvaardt mijn gezag niet”
- versterkende factor = wat kind zegt
- diagnose: ODD (stoornis met oppositioneel-uitdagend gedrag)
- gevolg: druk verhogen → leren gehoorzamen

weigeren als oplossingspoging

- visie: goede redenen om te weigeren (bv. zichzelf beschermen tegen overprikkeling)
- diagnose: weigeren als signaal
- gevolg: welke aanpassing of ondersteuning is nodig om opdracht uit te kunnen voeren?

Valkuil: twee natuurlijke reacties op verzet

waartegen verzet het kind zich?

Wat maakt veranderingen moeilijk?

- onvermogen: niet van **spoor** kunnen veranderen
- onwil: vasthouden aan vertrouwde om **angst** te verminderen
 - detail wijzigt → alles is onherkenbaar (WCC)
 - ander is onvoorspelbaar (TOM)

strategieverandering

Gevolg

Functie verzet = veranderingen voorkomen

- ofwel: door alles te behouden zoals het is
(= weerstand tegen veranderingen)
- ofwel: door zelf te bepalen wat er gebeurt
(= zelfbepalend gedrag)

Hulpvraag: "maak het voor mij
duidelijker wat ik moet doen"

Dynamiek: vicieuze cirkel

Wat helpt: 2 basisprincipes

- onvermogen: niet van **spoor** kunnen veranderen
- onwil: vasthouden aan vertrouwde om **angst** te verminderen
 - detail wijzigt → alles is onherkenbaar (WCC)
 - ander is onvoorspelbaar (TOM)

voorspelbaarheid

tijd

Aanpak: een stappenplan

waartegen verzet het kind zich?

1. de **omgeving** waarin de opdracht wordt gegeven

2. de **opdracht** zelf

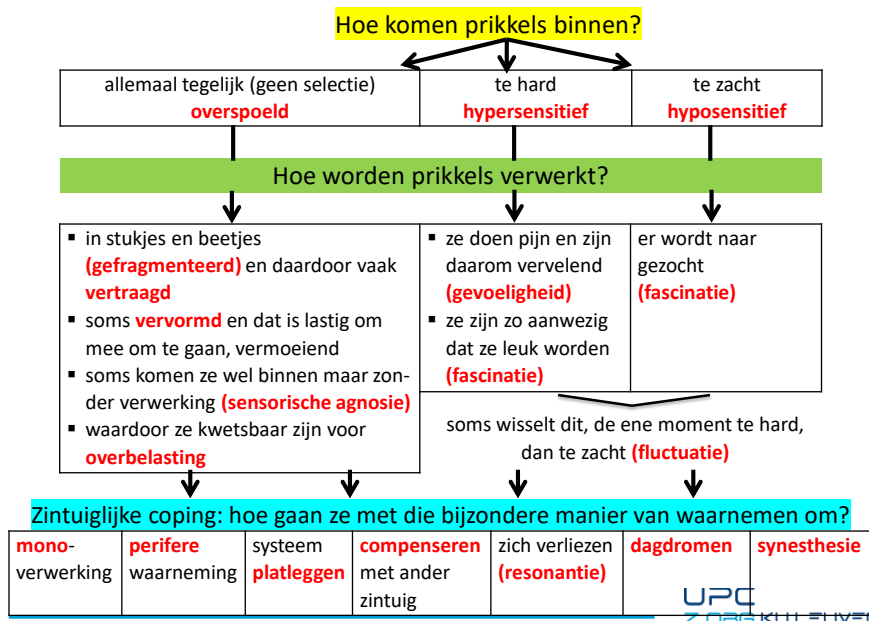
3. de **persoon** die de opdracht geeft

Verzet tegen de **omgeving**

- overprikkelend
→ blokkade (*systeem platleggen*)

zintuiglijke prikkelverwerking bij autisme

ordening van de theorie van
Bogdashina door Katrien Strauven

Hoe overprikkeling voorkomen

1. neem de storende prikkel weg
2. breng naar rustige ruimte of rustgevende activiteit
3. geef een hulpmiddel
4. overstem met een favoriete prikkel
5. maak de storende prikkel voorspelbaar
6. geef controle over de storende prikkel
7. vertraag het tempo

Verzet tegen de **omgeving**

- overprikkelend
 - blokkade (*systeem platleggen*)
- onduidelijk (opdracht = verandering)
 - weerstand tegen verandering
(*alles moet blijven zoals het is*)
 - zelfbepalend gedrag
(*ik bepaal wat er gebeurt*)

Basisantwoord: verduidelijking van het programma

1. visuele schema's
2. routines
3. ruimtelijke organisatie
4. duidelijke verbale communicatie en lichaamstaal

Zijn we wel zo duidelijk als we denken?

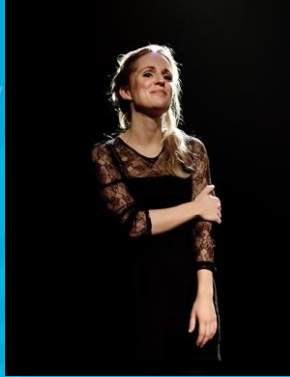
- Bij normaalbegaafden: niet programma maar **mensen** zijn onvoorspelbaar

Verwerkingsstijl	Communicatieve problemen	
Letterlijke boodschap > onderliggende bedoeling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Impliciete boodschap ▪ Figuurlijke taal ▪ Gevoelslading ▪ Belevingsvragen 	<p>zeg wat je bedoelt en voelt</p> <p>benoem zelf de essentie</p>
Fragmentarisch denken	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Open vragen ▪ De kracht van woorden 	stel meerkeuzevragen
Moeizame strategieverandering	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Discussie 	vervang discussie door gestructureerde besluitvorming
Onvermogen om prikkels uit te filteren	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Groepsgesprekken ▪ Achtergrondlawaai 	neem overbodige prikkels weg
Zwak taalbegrip en/of visueel denken	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Abstracte vragen ▪ Snelle informatiestroom ▪ Samengestelde opdrachten 	concretiseer en geef maar 1 info-eenheid per keer

Zijn we wel zo duidelijk als we denken?

- Bij normaalbegaafden: niet programma maar **mensen** zijn onvoorspelbaar
- Bij kinderen met een lage ontwikkelingsleeftijd:
 - geen **symbolisch begrip** ↔ visueel schema
→ oplossing: routines en ruimtelijke inrichting
 - eenvoudige taal, maar wat met **lichaamstaal**?

“Je blijft in deze kamer”: wat zegt het lichaam?

Aanpak: een stappenplan

waartegen verzet het kind zich?

1. de **omgeving** waarin
de opdracht wordt
gegeven

2. de **opdracht** zelf

1. weten
2. kunnen
3. willen

3. de **persoon** die de
opdracht geeft

Verzet tegen de opdracht

1. Is de opdracht duidelijk? (**weten**)

→ *wat*:

- expliciet?
- overzichtelijk: doel en tussenstappen?
- direct (op het eerste zicht) duidelijk?

→ *wanneer*: aangekondigd (↔ verrast door opdracht)?

→ *moet of mag*: hoe geeft de leerkracht de opdracht?

- emotioneel sec
- neutrale regel i.p.v. persoonlijk bevel
- niet argumenteren
- niet onderhandelen

Verzet tegen de opdracht

1. Is de opdracht duidelijk? (**weten**)

2. Is de opdracht haalbaar? (**kunnen**)

- te moeilijk (*cognitief, motorisch*)
- te complexe organisatie
- te snel (*tijd om te shiften = stoppen én starten*)

Verzet tegen de opdracht

1. Is de opdracht duidelijk? (**weten**)
2. Is de opdracht haalbaar? (**kunnen**)
3. Waarom zou ik moeite doen? (**willen**)
 - autonome motivatie (*eigen interesse*)
 - directe beloning
 - onontkoombaarheid (*moet nu eenmaal*):
 - jonge kinderen: fysiek begeleiden
 - oudere kinderen: volharden (cf. geweldloos verzet)

Aanpak: een stappenplan

waartegen verzet het kind zich?

1. de **omgeving** waarin de opdracht wordt gegeven

2. de **opdracht** zelf

3. de **persoon** die de opdracht geeft

Verzet tegen de **persoon**

Voorbeeld: verzet kleuter tegen opdracht leerkracht

- leerproces: kleuterjuf bepaalt klasverloop (welke activiteit), niet taak afwerken
- stap 1: verduidelijk moet (taak) vs. mag (spel)
 - andere naam
 - andere plaats
 - andere kleur op klasschema (of vast moment)
- stap 2: via fysieke begeleiding/hulp taak doen afwerken
- stap 3: beloning

Verzet tegen de **persoon**

Voorbeeld: verzet puber tegen leerkracht

- kernvraag: wie kan mij zeggen wat ik moet doen?
- oorzaak: geen integratie autonomie puber – autoriteit leerkracht
- versterkende factoren:
 - 'respectloze' opmerkingen leerkracht
 - aanmoediging klasgenoten (cf. clownesk gedrag)
- aanpak: de-escaleer (ijzer smeden als koud, 1-1, sec)